

Onderbouwing wettelijk belang ontheffingsaanvraag herontwikkeling fort Honswijk

Notitie van de Zoogdierverseniging: Onderbouwing ontheffingsaanvraag herontwikkeling fort Honswijk

DATUM	25-10-2019
PROJECTNUMMER	2019.023
PROJECTNAAM	ONDERSTEUNING HERONTWIKKELING FORT HONSWIJK
OPDRACHTGEVER	GEMEENTE HOUTEN
ONDERDEEL	Onderbouwing wettelijk belang ontheffingsaanvraag herontwikkeling fort Honswijk
AUTEUR(S)	MARCEL SCHILLEMANS
PROJECTLEIDER	MARCEL SCHILLEMANS
DOCUMENTNUMMER	N2019025

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

Inleiding

De Nederlandse implementatie van de Europese Habitatrichtlijn is vervat in de Wet Natuurbescherming (Wnb). Wanneer verboden uit de Wnb worden overtreden kan het bevoegd gezag ontheffing verlenen. Ontheffing kan enkel verleend worden voor soorten zoals bedoeld in artikel 3.5 (Habitatrichtlijn) als wordt voldaan aan alle drie onderstaande voorwaarden uit Artikel 3.8.

- 1) Er bestaat geen andere bevredigende oplossing (alternatieven afweging).
- 2) Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.
- 3) De activiteiten die leiden tot een overtreding zijn nodig :
  - a) in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
  - b) ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
  - c) in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
  - d) voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
  - e) om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben

In dit memo worden deze drie voorwaarden behandeld. Daarmee vormt dit memo de onderbouwing van de ontheffingsaanvraag.

Alternatieven afweging

Fort Honswijk is in haar geheel een Rijksmonument, zowel de (historische) gebouwen als (historische) landschapselementen. De gemeente Houten is als eigenaar van het terrein verantwoordelijk voor de instandhouding (restauratie én beheer) ervan. De activiteiten zijn locatie gebonden. Een alternatieve locatie is er niet.

Verschillende alternatieven voor de intensiteit van de werkzaamheden zijn afgewogen. Een deel van de kosten die restauratie en beheer met zich meebrengt wordt door het Rijk vergoed, althans; daarvoor is een subsidieaanvraag ingediend bij het ministerie van OCW, waarvan de toekenning in februari 2020 wordt verwacht. Een veel groter moet door de eigenaar worden terugverdiend met de toekomstige exploitatie. De gemeente Houten heeft daarvoor in samenwerking met participatiegroep 'De Fortwerkers' (een alliantie van verschillende belanghebbenden) een ontwikkelkader opgesteld (van der Gun en Boonstoppel, 2019. Ontwikkelkader Fort Honswijk). Onderdeel van het ontwikkelkader is een financieel haalbare business case. De mogelijkheden voor opbrengsten voor restauratie en beheer worden beperkt door cultuurhistorische én ecologische kaders (zie paragrafen 2.4 en 5.4 in het ontwikkelkader). Deze kaders fungeren dus nadrukkelijk als uitgangspunten (Deel I in ontwikkelkader: Nota van Uitgangspunten).

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

Een volledige afhankelijkheid van subsidies, waarbij in principe ingebruikname van historische gebouwen wordt uitgesloten en er geen werkzaamheden plaatsvinden om de belevingswaarde of toegankelijkheid te vergroten is geen duurzaam alternatief. Dergelijke subsidieverstrekkingen bestaan er in deze wereld (helaas) niet. Sowieso hebben subsidieverstrekkingen altijd de voorwaarde dat objecten 'beleefbaar' worden met daardoor dus noodzakelijk aanvullende werkzaamheden én dat een groot deel van de kosten door de aanvrager zelf worden opgebracht.

Daarom is gezocht naar een business case waarbij exploitatie financiën genereert voor de duurzame instandhouding binnen de kaders van het Ontwikkelplan (COUP, 2019). Scenario's die grootschalige renovatie en/of grootschalige nieuwbouw en/of zeer intensief gebruik van het gehele terrein (bijvoorbeeld inclusief de toren) met zich meebrengen om zo de exploitatie te verbeteren, en daardoor maximaal rendement genereren, zijn op voorhand niet doorgerekend. Deze passen niet binnen het ontwikkelkader. Hier is dus al een eerste alternatieven afweging gemaakt ten bate van de natuurwaarden.

Twee scenario's zijn doorgerekend:

- 1) Basis scenario waarbij minder intensief gebruik wordt gemaakt van de historische gebouwen en fortterrein. De horeca faciliteiten zijn beperkt en van 'lagere' kwaliteit.
- 2) Extra scenario waarbij meer mogelijkheden worden gecreëerd voor hoogwaardige horeca. De historische gebouwen en fortterrein worden intensiever gebruikt. Een aantal investeringen die niet direct noodzakelijk zijn voor behoud worden uitgesteld.

Het basis scenario vergt een grote initiële investering en door de lagere jaarlijkse opbrengsten sluit de voorziene jaarlijkse begroting negatief. Bij het extra scenario worden hogere jaarlijkse opbrengsten gegenereerd (waardoor ook deels het onderhoud van de gebouwen kan worden bekostigd) en door de fasering van restauratiewerkzaamheden is de initiële investering lager. De jaarlijkse begroting sluit positief. Bijkomend voordeel is dat door de fasering beter rekening kan worden gehouden met de natuurwaarden omdat tegemoet kan worden gekomen aan de vereiste maatregelen ten bate van vleermuizen reeds te realiseren voordat de drukfactor optreedt en/of maximaal optreedt. Daarnaast biedt nieuwbouw juist ook mogelijkheden voor vleermuizen (zie Limpens en Schillemans, 2019. Het mitigatie- en compensatieplan). Insteek van het nu voorliggende plan is ingebruikname van alle op het terrein aanwezige gebouwen, met uitzondering van de toren, waarvan de vleermuisfunctie juist wordt versterkt, in combinatie met andere mitigerende en compenserende maatregelen.

Effect op Staat van Instandhouding

In het mitigatie- en compensatieplan (Limpens en Schillemans, 2019) worden maatregelen beschreven waardoor effecten op de verschillende soorten vleermuizen en functies óf worden voorkomen óf sterk verminderd worden. Onderbouwd wordt dat de huidige Staat van Instandhouding niet geschaad wordt en dat mogelijkheden voor het streven naar het laten bestaan van de populaties in een gunstige Staat van Instandhouding niet worden belemmerd. De onderbouwing vindt plaats op basis van data, literatuurverwijzingen, gedocumenteerde ervaringen én expert judgement.

Wettelijk belang

Fort Honswijk is een Rijksmonument (complexnummer 531624) in eigendom van de gemeente Houten. Het fort is een onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Er is in 2018 een aanvraag ingediend om de Nieuwe Hollandse Waterlinie aan te wijzen als UNESCO-werelderfgoed. De aanwijzing wordt medio 2020 verwacht. Daarmee is er een verplichting de gebouwen en terrein te behouden. Daarvoor zijn restauratiewerkzaamheden noodzakelijk.

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
Kvk: 09148054

Het fort neemt binnen de Hollandse Waterlinie een belangrijke plaats in door de gaafheid en volledigheid waarmee de oorspronkelijke bebouwing bewaard is gebleven en door verschillende cultuurhistorische bijzonderheden.

De herontwikkeling van het fort is een onderdeel van de totale herontwikkeling van de Hollandse Waterlinie. In de door de gemeente Houten opgestelde Structuurvisie Eiland van Schalkwijk opgesteld (2011, vastgesteld 2012) speelt het fort een centrale rol. Het principe 'People, Planet en Profit' vormt de basis van de duurzame gebiedsontwikkeling. Voor 'People' is 'het versterken van de cultuurhistorische en recreatieve waarden .. een belangrijke ambitie'. Waarbij 'het cultuurhistorische en recreatieve hoogtepunt ... het museale landschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie nabij fort Honswijk' is. Daar speelt fort Honswijk zelf uiteraard ook een grote rol in. De recreatieve rol van het fort is van groot belang voor de uitbreiding 'van de recreatief toeristische sector als economische drager' (Profit). En voor de natuurwaarden op het fort te behouden wordt tevens voldaan aan de laatste pijler 'Planet'.

Met de herontwikkeling van fort Honswijk zijn dus ook economische en sociale belangen gediend.

Conclusie

Een ontheffing op de Wnb kan worden verleend indien er geen realistische alternatieven zijn, het streven naar het laten voortbestaan dan wel behouden van soorten in een gunstige Staat van Instandhouding niet wordt belemmerd én er een wettelijk belang zoals genoemd in de Wnb mee is gediend.

Voor de ontwikkeling van fort Honswijk zijn geen realistische of bevredigende alternatieven met minder negatieve effecten op beschermde soorten. De aantasting van de vaste rust- en verblijfplaatsen wordt in het huidige plan gemitigeerd en verloren gaande rust- en verblijfplaatsen gecompenseerd (rekening houdend met gewenningstijden). Hierdoor treden permanente negatieve effecten naar verwachting niet op. Het streven naar het laten voortbestaan dan wel behouden van soorten in een gunstige Staat van Instandhouding wordt niet belemmerd.

Een (her-)ontwikkeling ter instandhouding van het fort op de lange termijn en daarmee het behoud van cultuurhistorisch erfgoed, kan een dwingende reden van groot openbaar belang zijn gediend, zo blijkt uit een uitspraak van de Raad van State (ECLI:NL:RVS:2016:2788). Het groot openbaar belang dient dan op te wegen tegen de aantasting van vaste rust- of verblijfplaatsen. Permanente effecten als gevolg van aantasting van vaste rust- of verblijfplaatsen worden niet verwacht.

Wij verwachten daarom dat het wettelijk belang van 'andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' van toepassing is (belang c).

Literatuur:

COUP, 2019. Businesscase voor Fort Honswijk Maart 2019

Gun van der, J. en Boonstoppel, E., 2019 Ontwikkelkader Fort Honswijk. Juni 2019

Limpens, H.J.G.A. en Schillemans, M.J., 2019. Vleermuizen op fort Honswijk - Mitigatie, compensatie en beheer van vleermuizen op fort Honswijk in relatie tot ontwikkeling en gebruik van het fort. Rapport 2019.010. Bureau van de Zoogdierverseniging, Nijmegen, i/o gemeente Houten.

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
Kvk: 09148054